

A KÖNYVTÁRI PROPAGANDÁRÓL

A könyvtári propaganda az utóbbi időben számos hatásos módszerrel bővült, csiszolódott, szükséges tehát valamiféle rendet teremteni, kiegészíteni és értékelni az eddigi tapasztalatokat. Nem célunk a minden részletet kimerítő tárgyalás, hanem elsősorban az új jelenségek elemzését kíséreljük meg. A szakszervezeti könyvtárak az emberekkel a legközvetlenebb módon érintkeznek, a munkahelyen, irodán, munkásszálláson együtt élnek a dolgozókkal. Eppen ezért az ezen a területen nyert tapasztalatokra kívánunk támaszkodni, főleg az építőipari könyvtári hálózat gyakorlatára, de mellette figyelembe vesszük más szakmák és könyvtárak eredményeit is.

A könyvtári plakát

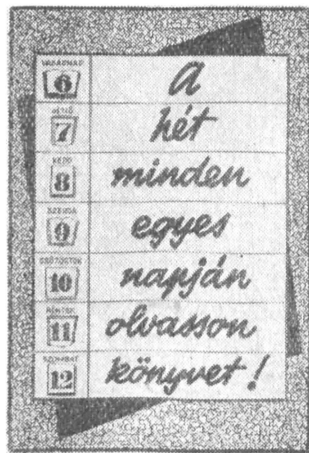
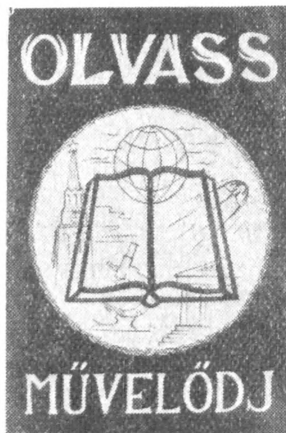
A szemléltető propaganda talán a leghatásosabb, és eddig még kellően nem elemezett eszköze a sokszorosított plakát. A múltban csak elvétve alkalmazták. A könyvtári plakátok kiadása sokáig elhanyagolt terület volt hazánkban. A Tanácsköztársaság idejéből ismerjük a „Könyv a házfelügyelőnél” feliratú plakátot, de a bukás után e példás propaganda kezdeményezésnek a kapitalista rendszerben nem igen akadt folytatása, sőt a könyvvel és a könyvhéttel kapcsolatban megjelent néhány plakátot is kizárólag az üzleti szempontok hatották át. Az olvasás propagálását finanszírozó nagy sajtóorgánumok célja nyilvánvalóan a kezükben lévő újságok népszerűsítése volt. (8 órai újság, Pesti Hírlap.)

A felszabadulás után változott a helyzet, de a lehetőségeket még korántsem használtuk ki teljesen. (Itt nem kívá-

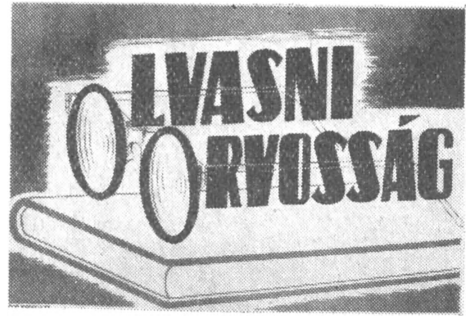
nunk foglalkozni a kereskedelmi jellegű szocialista reklámtevékenységgel, amely a jó könyvekre igyekszik felhívni a vásárlók figyelmét.) Noha bebizonyosodott, hogy a központilag előállított plakátokat a könyvtárak rendkívül hatásosan fel tudják használni, az ÁKV Könyvtárel-látó osztálya nem követte az 1954-ben megszűnt Népkönyvtári Központ ilyen-fajta gyakorlatát, s jelenleg nem készülnek országosan alkalmazható, központilag előállított, sokszorosított plakátok. Sok könyvtár ezért arra kényszerült, hogy az ügyesen rajzoló könyvtáros, vagy dekorációs, esetleg grafikus segítségével egyedileg készitse el őket. Újában elsősorban a szakszervezetek (Vasas, Textiles, HVDSz, Építők) támogatják a nyomtatott, sokszorosított plakátok kiadását. Az Építők Szakszervezete például egy év alatt 30 fajtát jelentetett meg, egyenként 1000—2000 példányban. A szakszervezet nyomdájának lelkes dolgozói a legnagyobb figyelemmel készítik el a könyvtári nyomtatványokat.

A sokszorosított plakát előnyei szembevetődnek, ezért csak két tényezőre hívjuk fel itt a figyelmet: arra, hogy igen olcsóak (— a rotaprint eljárással készült, 1000 db kétszínnyomású, A/3-as méretű plakát önköltségi ára 210,— Ft —), másrészt arra az előnyre, hogy a plakát szinte a könyvtár kinyújtott keze, amely mindenhol elérhet. Hisz szinte bárhol kifüggeszthetjük őket, munkahelyen, utcán, így azoknak az embereknek is felkelthetik a figyelmét, akik eddig még a könyvtár tájára sem jutottak el.

A könyvtári plakáttal kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy mivel nem

Könyvtárpropaganda plakátok (Építők és HVDSz)

Olasvasást, könyvtárat népszerűsítő plakátok

kereskedelmi vonatkozású, hanem kulturális tevékenységre buzdít, kerülendő az üzleties szövegezés, a rikító reklámozás. A jó plakátot a kevés, egy pillanat alatt felfogható szöveg jellemzi, és az, hogy ötletes rajza könnyen megfejthető, szimbolikus jelekkel, közmondásszerű tömörséggel foglalja össze a mondanivalót.

A könyvtár és az olvasás népszerűsítése

A szakszervezeti könyvtárak egyik lényeges feladata az olvasók számának emelése. Plakátokkal kitűnően „csalogtathatjuk” a leendő tagokat. Az „Olvasson a hét minden egyes napján” plakát, egy naptárlapon jelenik meg folyóírással (így közvetlenebb). Minden naphoz úgy társul egy-egy értelmes szó, hogy formailag is kiemeli a mondanivalót. A napok száma nyitott, vagy csukott könyvekre van felírva. A ritmikus szöveg a folyamatosság, rendszeresség érzését kelti a nézőben.

Az egzotikum alkalmazása vonzóvá teszi a plakátot. Például a külföldi légi-forgalmi társaságok (Sabena, SAS, KLM) magyarországi plakátjai a repülőn való utazást a különböző világrészek érdekes,

népviselőbe öltözött figuráival népszerűsítik.

A mi „Évezredek tudását őrzi a könyv” c. plakátunk egy könyveket rejtő, felmetszett piramist mutat. A piramis a tudás és az időn való győzelem szimbóluma. Az egzotikumot még csak fokozza a szfinx és a palma képe.

Az „Olvasni orvosság” c. plakátunk a műfaj legtömörebb darabjai közé tartozik. Itt a szöveg része a képnek, mivel a szemüveg egyúttal a szókezdő O betű. A szemlélők asszociációs készsége sokat számít a plakát sikerében. Az „Olvasni orvosság” szöveg a felüdülés, pihenés, kikapcsolódás asszociációját kelti fel. A szemüveg itt az olvasás szimbóluma, de mint gyógyászati segédeszköz arra figyelmeztet, hogy javítja, élesíti a látást.

A „Gyorsabb az utazás, ha útközben olvas” plakát az építőipari munkásszállók lakóinak készült. Ezek a dolgozók a napi egy-két óra utazás mellett a szabadszombatok alkalmával sokszor többszáz kilométert utaznak, hogy családjukkal töltsék a hétvégét. Ennek érzelmi és logikai kapcsolatára épül az ötlet. A vonat ábrázolása karikatúrisztikus jellegű, ami itt indokolt, mert célszerű humorral feloldani azt az érzést, amit az utazással járó sok kényelmetlenség felidézése kelt a szemlélőben. Sajnos, a tipográfiai megoldás ebben az esetben nem szerencsés, a kiemelt részek nem alkotnak egységet.

Nem szabad unos-untig használni az *Iratkozzon be! Kölcsönözzön könyvet! Olvasson!* felhívást. Először keltsük fel az olvasás vágyát, és esetenként bízzuk a többit a szemlélő fantáziájára. A képi ábrázolás általában a könyv valamilyen újszerű bemutatásával függ össze, de a lehetőségek nem korlátlanok. A felsorolt plakátokat esetleg meg lehet bírálni amiatt, hogy hiányzik róluk a cselekvő ember, így kicsit merevek, élettelenek.

A bejáró dolgozóknak szóló plakát

ERICH WUSTMANN:
A VÖRÖS HEGYEK INDIÁNJAI

*OLVASSA EL!
JÓ SZÓRÁKOZÁST!*

SODRÓ HULLÁMOK

Kölcsönözhető az üzemi KÖNYVTÁRBÓL!

LEM: A VILÁGŪR CSAVARGÓJA

Kellemes szórakozást!

Könyvpropaganda plakátok

Kétségtelen, hogy a helyesen alkalmazott alakos ábrázolási mód és a cselekvés elevebbé teszi a plakátot, fokozza hatását.

Irodalomismertetés

Az irodalmat, az egyes könyveket, esetleg műfajokat népszerűsítő plakátok irányító hatása kétségtelen. Ezek tervezése sokkal egyszerűbb. Ha egyes könyvekről van szó, az író neve, esetleg a jó cím magában is hat. A rövid tartalmi ismertetéshez a műre jellemző kép kapcsolódik. Egyszerre több könyvet is ismertethetünk röviden egy plakáton, de ilyenkor meghatározott tárgykör szerint történjék a válogatás (pl. antiklerikális művek, mai nyugati irodalom). Az irodalom propagálására készíthetünk nagyméretű plakátokat, amelyekre valamilyen téma szerint — például mesevilág — ragaszthatók fel a könyvek borítólapjai. Ez lényegében ötletes könyvkiállítás. (A kérdéssel részletesebben foglalkozik Gerő Zsoltné: *A borítólap mint propagandaeszköz* című cikke *A Könyvtáros* 1959. 5. számában.) Az irodalomismertető plakáton bőségebb a szöveg, ezért különbözik a többitől. Nem az első pillanatban hat, hanem a tartalmi utalás elolvasása után, vagy a színes borítólapok végigböngészése útján.

Állományvédelem

A könyv megbecsülése, megóvása, a kölcsönzési idő pontos betartása a könyvtári nevelőmunka egyik feladata. Az eddigi gyakorlatban a legáltalánosabban elterjedt séma a könyveken ülő figura, a „Ne ülj a könyveken!” felhívással. Ezen a területen igen erős érzelmi hatást keltő ábrázolásra van szükség. A

jó állományvédelmi plakát tervezése rendkívül nehéz. A tiltást kifejező „ne”, „nem” szóval kezdődő plakátokat általában lélektanilag rossznak tartják, valamiképpen a parancsolás szelleme sugárzik belőlük, és könnyen bosszúságot, ellenkezést válthatnak ki. Az állományvédelemmel kapcsolatban éppen a rossz szokásokat kell megváltoztatnunk, hisz állandóan visszatérő motívuma a „Ne

BEHAJTANI TILOS ÖVJÁ A KÖNYVET MINDENFÉLE RONGÁLÁSTÓL

Könyvvédelmi plakát

Könyvvédelmi plakátok

késsen a könyv visszahozásával”, „Ne rongálja a könyvet!” felhívás.

A parancsolás szigorát enyhítenünk kell, hogy a felvilágosítás, a nevelés lépjen előtérbe. A nevelőhatás egyik lélek-tani tényezője a szégyenérzet felébredése, amely a rongált könyv és a szépen megóvott könyv összehasonlításán keresztül, „parancs” nélkül is megszületik a szemlélőben. Helyes, ha az alapötlet olyan területről származik, ahol a tilalom, a törvény erősen szabályozza a magatartást. A „Behajtani tilos” plakát a közlekedésrendszert köréből veszi ötletét. A „behajtani tilos” szabály itt szójá-téknak hat, és felismerése áttételek, tá-volabbi asszociációk révén egész gondolat-sort indít meg a szemlélőben. A szá-márfület csináló kéz az egyénhez szól, az „Övja a könyvet mindenféle rongálástól” szöveg pedig általános érvényű, személy-telenebb.

Egyéb kérdések

A plakát hatása a vizualitás mellett a megfelelő elhelyezéstől is nagymértékben függ. Legjobban a menetiránnyal szemben hívja fel magára a figyelmet,

mivel itt nem kell elcsavarni a fejet sem jobbra, sem balra. A túlságosan alacsonyra kifüggesztett plakát appercep-ciója fárasztó, magasra csak nagyméretűt tegyünk, általában leghelyesebb szem-magasságban elhelyezni a plakátot. Üze-meinkben mindenütt sok a balesetvédel-mi, vöröskeresztes, színházi stb. plakát. A jó könyvtári plakátnak egy szempil-lantás alatt kell hatnia, kitűnnie a sok közül, és bevéődni az emlékezetbe. A 15—20 betűs szöveg mint szókép szinte egyszerre válik felfoghatóvá, így ezek rögvest feltűnnek a bőbeszédű alkotások között. Több azonos plakát egymás mellé helyezése az ismétlődés révén mélyebb hatást eredményez. Nagyon célszerű a lépcsőházak fordulójában is kifüggeszteni plakátot, mert ott az ember önkéntele-nül is megpihen, és van ideje a képet megnézni. A forgalmas pontok: porta, műhelybejárat, öltöző, a pénztár környé-ke nagyon alkalmasak az elhelyezésre. Ügyeljünk a plakátok állapotára, tisztaságára! A legtöbb nem hosszúéletű, leg-alább háromhavonként szükséges cse-relni őket.

Verseghi György

KÉT ELŐADÁS A SZABÓ ERVIN KÖRBE

Jánszky Lajos, az Országos Műszaki Könyvtár főigazgatója részt vett a FID Rio de Janeiroban tartott kongresszusán, s hazatérve Braziliából, úti élményeiről beszámolt a Szabó Ervin Körben. A nagy érdeklődésre számottartó előadást a Kos-suth Klubban rendezte meg a Kör veze-tősége. A mintegy 150 főnyi hallgatóság számára Jánszky Lajos nem a Fid-kongresszus szakmai eredményeit ismertette, mivel erről már lapunk hasábjain is be-számolt, hanem Brazília politikai és gaz-dasági helyzetéről, Rio de Janeiro termé-szeti és építészeti szépségeiről, valamint a brazil életstílusról beszélt. Az előadás él-vezetességét nagymértékben növelte az előadó sok színes felvételének vetítése.

December elején került sor a „Világhí-rű könyvtárak és múzeumok” című soro-zat második előadására: Katonáné Czo-bor Ágnes mutatta be vetítéssel kísért előadásban a római Villa Borgheset. Az olaszországi tanulmányútjáról nemrég ha-zatért művészettörténész, a nagyszerű Caravaggio-monográfia szerzője előbb a XVII. században épült, híres római villa építéstörténetét adta elő, majd megismer-kedtünk a század elején nyilvános mú-zeumként megnyitott Villa Borghese mú-kincseivel. Raffaello, Tizian, Correggio, Caravaggio, Jacopo Bassano képeit, Ber-nini fiatalkori szobrai láttuk múzeumi „sétánk” során, Katonáné Czobor Ágnes szakszerű magyarázataival kísérvé.